

VENY, Joan (2003): *Esriptura i oralitat a Mallorca*. Mallorca: Editorial Moll. 240 p.

L'incansable i admirat Joan Veny ofereix en aquest llibre el bo i millor de totes les seves facetes intel·lectuals i professionals, especialment la de l'investigador i la de professor, la de divulgador eficaç i didàctic. *Esriptura i oralitat a Mallorca* és un recull de disset treballs ben diversos que tenen en comú el fet de referir-se al mallorquí. Agrupats en quatre seccions, hi ha treballs curts i llargs, de caràcter científic i de caràcter divulgatiu, de ben antics (1962) i de recents, de ja publicats i d'inèdits i de procedència també ben variada (pròlegs de llibres, programes de festes majors, ponències a congressos, articles de revista i un bonic pregó de Setmana Santa).

També la temàtica és variada: contacte de llengües, descripció dialectal, qüestions d'història de la llengua i, sobretot, el tema que dona títol al llibre, la relació entre llengua escrita i llengua col·loquial, entre escriptura i oralitat.

Amb aquest llibre, doncs, s'ofereix l'oportunitat de llegir algunes aportacions de Veny que no eren a l'abast o que eren de molt difícil localització, cosa que sens dubte és d'agrair.

Entre els articles de to més divulgatiu i d'una marcada intencionalitat didàctica, destacarem «Estàndard i llengua parlada» i «Mallorquí i català» encabits en la primera de les quatre seccions del llibre titulada «Dialectes i llengua literària» i publicats en *Festes de la Mare de Déu d'Agost*, Campos, 1992 i 1997 respectivament. En el primer, de solament tres pàgines, explica el concepte de llengua històrica, hi justifica la necessitat d'una altra modalitat de llengua, la llengua literària, l'estàndard i intenta tranquil·litzar els qui temen la possible desaparició de la modalitat mallorquina tot destacant que són compatibles els dialectes i la llengua estàndard. En el segon exposa els con-

ceptes de llengua i dialecte. Referint-se als dialectes diu «són com els bocins d'un mateix pastís, les parts (els dialectes) d'un tot (la llengua històrica). Tan dialectal és el parlar de Barcelona com el de Manacor». Hi insisteix en la necessitat de fer un ús adequat de les distintes varietats i insta a contribuir a normalitzar una situació que la història havia fet anormal, ja que s'identifica mallorquí amb llengua parlada i castellà amb llengua escrita.

«Contacte de llengües: l'adaptació de la 'jota' castellana» publicat també en *Festes de la Mare de Déu d'Agost* de 1999, «Balears, confluència de cultures» publicat en castellà a *Baleares, hoy*, el 1995 i «Llengua i religió a Mallorca», Pregó de la Setmana Santa de 2002 a Campos, conformen la resta de treballs de to divulgatiu i didàctic. Tots tres en la quarta i darrera secció del llibre, titulada «Història de la llengua». Els dos primers tenen un títol absolutament temàtic i per això puc estalviar-me de comentar-los. El pregó de Setmana Santa és un text magistral; és literatura de la bona. És un text respectuós i crític i que resulta divertit. Hi explica aspectes molt diversos, com per exemple, de com la divisió de classes es reflectia en la llengua, en les formes de salutació, del paper de l'Església en la fidelitat a la llengua del país, incloent-hi l'aportació del clergat mallorquí al coneixement i al cultiu de la llengua, etc. Hi destaca l'apartat titulat «Llengua, religió i política», on Veny explica com el rector de Llucmajor fa una utilització maquiavèlica del bilingüisme a principis del segle XIX en llegir una pastoral del bisbe en castellà perquè així la gent no l'entengués. També hi repassa la relació entre la religió i l'onomàstica, tant amb l'antroponímia com amb la toponímia.

Completen la primera secció els treballs següents: «La lliçó lingüística de Maria Antònia Salvà», publicat el 1995, on descriu el model de llengua de la poetessa de Llucmajor i a més demostra que aquesta ja feia una distinció ben diàfana entre llengua literària i llengua parlada. En «Els mallorquinismes en les *Visions de Mallorca* de Joan Santamaria» Veny estudia les observacions sociolingüístiques de l'autor lleidatà (1887-1955) després del seu pas per Mallorca i les petges dialectals procedents del mallorquí que aboca en aquesta obra publicada l'any 1935. El treball «Diatopismes en la poesia de Damià Huguet», publicat el 1998, posa de manifest la clara consciència que el poeta, crític cinematogràfic i promotor cultural mallorquí té de la unitat de la llengua catalana i analitza el model de llengua emprat en la seua poesia. Hi conclou que Damià Huguet opta per una línia que, dins una exemplar disciplina unitarista —no uniformista— de la llengua, dóna acollida a un bon percentatge d'unitats lèxiques insulars. Una cosa, en part, semblant fa en «Jaume Vidal i la llengua», publicat el 2001. Però a més de descriure el model de llengua del polifacètic autor mallorquí hi destaca els seus coneixements sobre dialectologia i, sobretot, la seua ideologia lingüística, les seves idees sobre el model de llengua recomanable a un escriptor de Mallorca. Finalment en el darrer treball d'aquesta secció, «Antoni M. Alcover i la dialectologia catalana», conferència pronunciada el desembre de 2001 en el Congrés Internacional Antoni M. Alcover, pendent de publicació en el moment de publicar el recull que ressenyem, Veny fa una descripció ben completa de les característiques de l'obra del fundador de la dialectologia catalana així com del seu paper en la valoració de les varietats dialectals i la seua integració en la llengua estàndard. Aquest consistent treball de 32 pàgines valora críticament tota la tasca d'Alcover i les circumstàncies que l'envoltaven d'una manera rigorosa i serena tal com és habitual en Veny.

En la secció II «Dialectologia filològica» aporta tres treballs: «Setge dialectològic a la llengua», publicat el 1966; «Sobre l'armament medieval a Mallorca», un pròleg a *L'armament i la defensa a la Mallorca medieval. Terminologia*, de 1995, i «Ornitònims de Salobrar de Campos», de 1993. En el primer, i malgrat que el relleu dialectal a l'Edat Mitjana és escàs, intenta deduir, a partir de l'anàlisi lingüística, la procedència geogràfica de l'autor de la llegenda del mapamundi català conservat a la Biblioteca Estense de Mòdena. Hi analitza les interferències italianes, descriu els trets generals de la llengua del segle XV, determina la filiació oriental del text i assaja de catalogar-lo com a mallorquí. El pròleg és un elogi de l'obra prologada, on destaca la unitat del lèxic militar mallorquí medieval amb el del català continental. En el darrer treball revela la frustració d'un historiador —Francesc Talladas (Campos, Mallorca 1746-1818)— que escriu en castellà, a l'hora de traduir a aquesta llengua els noms dels ocells de salobrar.

La secció III «Dialectologia» consta de dos treballs sobre el parlar nadiu de l'autor: «Fonètica del parlar de Campos», publicat en francès a Lisboa l'any 1962, on analitza alguns fenòmens esparsos d'interès com les diferències fonètiques que separen el parlar de Campos dels altres de l'illa, i «Notes lèxiques sobre el parlar de Campos», publicat en castellà el 1963, on completa l'anterior estudi amb un recull de vocables propis de la localitat, compartits o no amb altres llocs del sud de l'illa.

Finalment, en la secció IV «Història de la llengua», a més de les tres aportacions ja comentades abans, figuren «Història i llengua al segle XIX a Lluçmajor», un pròleg al volum VI de la *Història de Lluçmajor*, de Bartomeu Font (1995), i «Sobre el mallorquí *aluleia* 'cridòria' i el sufix *-eia*», article publicat en la *Miscel·lània d'homenatge al P. Miquel Batllori*. Resulta particularment interessant aquest darrer treball, tant pel que fa a l'aclariment definitiu sobre l'etimologia del mot *aluleia* com pel que fa a l'origen del sufix *-eia*. Les conclusions a què arriba Veny són clares i gens discutibles. Demostra documentalment que el mot mallorquí té per base el verb *alular* procedent del llatí *ULULARE*, completat amb el sufix *-aia*, variant balear del peninsular *-alla*, convertit en *-eia*, de valor collectiu o intensiu.

Atesa la varietat de temes i de to en què es tracten, el ventall de lectors interessats pot ser força ample i probablement cadascú triarà unes o altres aportacions en funció dels seus interessos. Cal remarcar, però, que tots els treballs són assequibles per a qualsevol lector interessat per la llengua i per la cultura catalanes sense necessitat de ser especialista en el tema. Veny té la virtut d'expressar-se d'una manera clara i entenedora en tots els casos, tant en les aportacions més científiques com en les de divulgació. En definitiva, un recull de treballs recomanable per a tots aquells, especialistes o no, que tinguen el neguit dels lletraferits i dels curiosos, particularment si són mallorquins. Com que l'autor parla en la presentació d'un «primer recull» esperem que n'hi haurà un segon.